

SİVAS'TA BÜYÜK VE KÜÇÜK ALİ BABA ZAVİYELERİ

Saim SAVAŞ

DERVİŞ ALİ BABA VE ZAVİYESİ

Sivas'ta hâlen Ali Baba adını taşıyan bir mahalle ve bir câmî bulunmakta-
dır. Ali Baba kimdir? Ne zaman ya-
şamıştır? Zâviyesi, câmîi ve mahallesi ne zaman
teşekkül etmiştir? Zâviyenin dinî, içtimai ve ik-
tisadî fonksiyonu nedir ve tarihî gelişimi nasıl
olmuştur?

Bir vesile ile inceleme fırsatı bulduğumuz
zâviyeye âit evrak bizi bu konuda çalışmaya sev-
ketmiştir. Ferman, berât, hüccet, buyruldu,
mürâsele, vakfiye, ilâm, nikâh akdi, çok sayıda
fetvâ ve başka orijinal malzemeyi ihtivâ eden
bine yakın evrak üzerinde çalışmamız devam e-
diyor¹. Nihai hedefimiz, bu evrâka ilâveten
resmî arşivlerde bulunan malzemeyi de kullana-
rak, XVI. yüzyılda Orta Anadolu'da mühim bir
fonksiyon icrâ ettiğini sandığımız Ali Baba
Zâviyesi'nin monografisini çıkarabilmektedir.

XVII. asırda Sivas'tan geçen Evliya Çelebi,
şehirde kırk mahalle ve onbir tekke bulundu-

ğunu belirtmekle beraber hepsinin ismini ver-
mez. Önemli olarak ifade ettiği mahalle ve
tekkeler içinde Ali Baba'nın ismi geçmiyor².
En eskisi 1775'li yılları ihtiva eden Sivas Şer'iye
Sicilleri'nin muhtelif sayfalarında verilen ma-
halle listelerinde hem Ali Baba ve hem de
Zâviye-i Ali Baba mahallelerinin adı geçmek-
tedir³. TKGM Arşivi'nde bulunan 982 Hicri ta-
rihli Sivas Mufassal Defteri'nde zâviye
kayıtlıdır⁴. Aynı defterin 19. sayfasında Mahal-
le-i Ali Baba Mescidi'nin kaydı mevcuttur. Def-
terin 29. sayfasında zâviye kaydından başka
sonradan eklenmiş 1136 Hicri tarihli bir belge
ile 1048 Hicri tarihli Ali Baba ibn Ahi Mehmed
Beğ vakfiyesi kayıtlı bulunmaktadır. VGM Ar-
şivi'nde, Büyük Ali Baba Câmîi ve zâviyesi vak-
fının eski ve yeni şahsiyet kaydı olmakla
birlikte vakfiye kaydı bulunmamaktadır⁵. An-
cak, Ali Baba ibn Ahi Mehmed Beğ vakfının
yeni şahsiyet kaydı ve vakfiyesi mevcuttur⁶. Ay-
nı vakfiyenin bir orijinal ve birkaç tane kopya

1 Ali Baba Zâviyesi arşivine âit belgeler emaneten elimizde bulunmaktadır. Bir kaç örnek için bkz. Ekler.

2 "Seyahatnâme". Dersaadet 1314. III. s.195-199.

3 S.Ş.S., 3 Numaralı Defter, s.133-134.

4 TKGM Arşivi, 982 Hicri Tarihli Sivas Mufassal Defteri, s.29-A.

5 Eski Şahsiyet Kaydı: Sivas-Aks. 1171. Yeni Şahsiyet Kaydı:2033.

6 Yeni Şahsiyet Kaydı: Esas 3/5: 221 sıra: 514. Vakfiye Tarihi: 11.1048. Vakfiye Defteri Nu: 2141. s.42.

nüşhası elimizde bulunuyor.

ALİ BABA'NIN KİMLİĞİ

Evvelfâ konumuzla ilgili iki Ali Baba'nın varlığını belirtmemiz gerekiyor; Büyük Ali Baba ve torunu Küçük Ali Baba. Aynı şekilde bu iki Ali Baba'nın tesis ettiği iki zâviyenin mevcut olduğu görülüyor.

Zâviyenin evveliyâtını anlayabilmek bakımından öncelikle Büyük Ali Baba'nın kim olduğunun tesbitine çalışılacaktır. Torunu Küçük Ali Baba'nın vakfiyesi'nde "medine-i Sivas dâhilinde medfûn olan cennet-mekân-ı firdevs-âşiyân sultânü'l-evliyâ ve'l-ârifin bürhânü'l-etkiyâ ve'l-vâsılın merhûm Ali Baba..." şeklindeki kayıt, Ali Baba'nın manevî kimliğini anlatıyor⁷. Bu kayda göre Ali Baba, evliyâ ve âriflerin sultanı mertebesinde büyük bir şahsiyettir.

Ali Baba ne zaman yaşadı? Bu konuda henüz kesin bir tarih verebilecek bilgiye sahip değiliz. Fakat, onun yaşadığı dönemi belirlememize yarayan bir takım ipuçları var.

Hicrî 982/1574 tarihinde zâviye şeyhi Ali Baba'nın oğlu Ahi Mehmed Beğ'dir. Buradan hareketle Ali Baba'nın 1574'ten önce yaşadığı neticesi çıkarılabilir.

İbrahim Aslanoğlu'nun gördüm dediği, Büyük Ali Baba tarafından tertib edilen vakfiye 1546 tarihlidir⁸. 25 Rebiülâhir 1092/1681 tarihinde düzenlenen bir hüccette, Karahisar-ı Şarkî mülhakatından Firuz Nahiyesi'ne bağlı Kuzucuk Karyesi'nin mâlikâne hissesinin "yüzelli seneden mütecâvizdir" Ali Baba Zâviyesi

Vakfı mütevellileri tarafından zaptedildiği kayıtlıdır⁹. Bu kayda göre de, Ali Baba Zâviyesi'nin yaklaşık olarak 1530'lu yıllarda faaliyette olduğu ve Ali Baba'nın da yine aynı yıllarda yaşadığı neticesine varılabilir.

Almus Değirmeni için yazılan Evâhir-i Şevval 1113/1702 tarihli bir fermanla geçen "Mütevelfâ Rüstem Paşa binâ eylediği Ali Baba Zâviyesi..." şeklindeki kayıt, Ali Baba'nın Rüstem Paşa ile olan münâsebetine işaret ediyor¹⁰. 20 Şaban 1232/1817 tarihli berât-ı şerifte "Sivas'ta vâki Rüstem Paşa hocası Büyük Ali Baba Zâviyesi..." şeklinde geçen kayıt ise, bu münâsebeti açıklık getiriyor¹¹. Öyle anlaşılıyor ki, Rüstem Paşa, hocası Ali Baba için bir zâviye yaptırmış veya yapmasına yardımcı olmuştur. Burada Rüstem Paşa'nın kimliğinin tesbiti gerekiyor. Acaba Ali Baba'nın hocalık yaptığı Rüstem Paşa kimdir?

İbrahim Aslanoğlu, Ali Baba'nın Kanunî Sultan Süleyman'ın vezirlerinden Rüstem Paşa'nın hocası olduğunu yazıyor. Ancak, yazar bu bilginin kaynağını açıkça belirtmiyor. Bu konuda Ali Baba Câmî'nin 1956'daki imamının anlattıklarını ve nerede bulduklarını belirtmeden gördüm dediği Ali Baba'nın ve torunu Küçük Ali Baba'nın vakfiyelerini kaynak olarak göstermiştir¹². Eğer bilgi kaynağı câmî imamının anlattıkları ise bir rivâyetten öteye geçemez. Yok eğer vakfiyelerde böyle bir mâlumât varsa mes'ele hallolmuş demektir. Bununla beraber, ihtiyatlı olmak kaydıyla bu bilginin doğru olduğunu kabul ediyoruz. Çünkü, sözkonusu Rüstem Paşa, 1544-1553 ve 1553-1561 yılları arasında sadrazamlık yapmış¹³ ve 1561 tarihinde vefat etmiştir¹⁴ ki,

7 TKGM Arşivi 14 Numaralı Sivas Mufassal Defteri, s.29'a sonradan eklenmiş vakfiye. H.1048/M.1638 tarihli olan ve VGM Arşivi, 2141 Numaralı Defter'in 42. sayfasında da kayıtlı bulunan vakfiyenin birkaç sureti de elimizde bulunmaktadır.

8 İbrahim Aslanoğlu "Pir Sultan Abdallar", İstanbul 1984, s.41.

9 Elimizde bulunan 20 Numaralı Hüccet.

10 Elimizde bulunan 3 Numaralı Ferman.

11 Elimizde bulunan 24 Numaralı Berât.

12 İbrahim Aslanoğlu, "a.e.", s.41-42.

13 İsmail Hâmi Danişmend, "İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi", İstanbul 1971, V, s.17-18.

14 Hafız Hüseyin Ayvansaraylı, "Ve'evât-ı Selâtin ve Meşâhir-i Ricâl", Haz. Fahri Ç. Derin İstanbul 1978, s.9.

yaklaşık olarak Ali Baba ile aynı dönemde yaşamıştır.

Bu bilgileri verdikten sonra Ali Baba'nın XV. asrın sonları ile XVI. asrın ortaları arasında yaşadığı neticesine varılabilir.

İ. Aslanoğlu, bahsi geçen câmi imamından naklen, çok zengin olan Rüstem Paşa'nın, Sivas'ta mülkü olan bostanlarının tümünü Ali Baba'ya bağışladığını, Ali Baba tekkesi ve câmiinin burada kurulduğunu anlatıyor. Buna göre Ali Baba, "halkın gözünden uzak olsun diye câmi ve tekkeyi bostanın en uzak köşesine yaptırmış"¹⁵. Bu rivayet, tarihi gelişmeyi anlamamıza yardımcı olmakla birlikte, zâviyenin kuruluş yeri hakkında verdiği bilgi masalımsı bir hava taşıyor. Çünkü, zâviyelerin Osmanlı topraklarında genel olarak XIV. asrın ortaları ile XVI. asrın ortaları arasında kurulduğu ve bu dini-içtimaî müesseselerin şehirlerin biraz dışında binâ olunduğu biliniyor¹⁶. Ayrıca, zâviyenin öyle çok tenhâ bir mahalde değil, bilhassa gayr-i müslim nüfusun meskûn olduğu bir yerde veya bu mahallin yakınında kurulduğu da bilgimiz dâhilindedir¹⁷. 1574 tarihinde Ali Baba Mescidi Mahallesi'nde 9 müslim hâneye karşılık 55 gayr-i müslim (gebrân) hâne bulunuyordu¹⁸. Gayr-i müslim olarak kaydedilen; Murad, Kazan, Çalapverdi, Körpe, İsrâil, Mısırsheh, Şehrüz, Babacan, Bahadır, İhtiyar, Rikab, Ceder, Sadaka, Şemsetin, Kemahî, Tımar, Kürd, Zekeriyye, Bünyad, Sahamir, Sabit, Güçbeğ, Sefer, Melik, Makdese, Emirşe, Bâli. Küçük ve Devletyar isimleri bilhassa kültür tarihimiz bakımından enteresan bir mahiyet arz ediyor. Acaba bu tip isimleri taşıyan şahıslar,

1071 Malazgirt Zaferi'nden önce Anadolu'ya gelip hristiyanlaşan Türklere midirler? Yoksa bunlar, Türk kültürünün tesiriyle mi böyle isimler almışlardır? Biz bu aşamada bunlardan birisini veya bir başka şıkkı tercih edecek bilgiye sahip değiliz.

1274/1831 nüfus sayımına göre Zâviye-i Ali Baba Mahallesi'nde 28 müslim hânese olup, gayr-i müslim hânese bulunmamaktadır. Ali Baba Mahallesi'nde ise, 43 müslim hânese ve sadece 3 gayr-i müslim hânese kayıtlıdır¹⁹. Bu durumda şu soruların tartışılması gerektiği kanaatindeyiz; Ali Baba Zâviyesi, islâmlaştırma gayesiyle mi özellikle gayr-i müslimlerin yaşadığı bir bölgede kurulmuştur? 1574'de kayıtlı gayr-i müslim nüfusun 1831 nüfus sayımında kaydedilmemesi bunların ihtidâ ettikleri anlamına gelir mi? Yoksa gayr-i müslimlerin meskûn oldukları kesim daha sonra ayrı bir mahalle haline mi getirildi ki, bu netice ortaya çıktı?

5 Rebiülevvel 1195/1781 tarihinde düzenlenen bir hüccet, Ali Baba Mahallesi'ne müslüman nüfusun iskânı hususunda bilgi verecek mahiyette görünüyor²⁰. Zâviye yakınında bulunan Hubyar Bostanı denilen yere daha önce mütevellî izniyle bazı kimseler tarafından menzil ihdas ve binâ edilmiş. Menzil sahipleri o tarihten beri zâviyeye her yıl 107 vakıyye şem'i ruğan veriyorlarmış. Ancak, zamanla menzillerde değişiklikler, artma ve azalmalar meydana geldiğinden, 107 vakıyye şem'i ruğanın tahsilinde güçlükler ortaya çıkmış. Bir takım dâvâ ve münâzaalardan sonra menzil sahiplerinden

15 İbrahim Aslanoğlu. "a.e." s.42.

16 M. Zeki Pakalın. "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü". İstanbul 1983. III. s.648; Semavi Eyice. "İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimaî Bir Müessesesi Zâviyeler ve Zâviyeli Câmiler". "İ.Ü.İ.F.M." 23 (1962-1963), Nu:1-2. s.23-29.

17 TKGM Arşivi. 14 Numaralı Defter. s.19-A.

18 TKGM Arşivi. 14 Numaralı Defter. s.19-A.

19 S.Ş.S.. 16 Numaralı Defter. s.181-182.

20 Elimizde bulunan 59 Numaralı Hüccet.

toplam 1931 akçe alınmak üzere sulh yapılmış. Buna göre, menzil sahipleri, miktarı belirtilen parayı kendi aralarında toplayıp her yıl Berât Gecesi'nde zâviyeye teslim edeceklerdi. Ayrıca, hüccette menzillerin satışı durumunda mütevelliden izin alınması gerektiği de belirtiyor²¹.

Demek ki, zâviye özellikle gayr-i müslim nüfusun yaşadığı bir mahalde kurulmuş, zamanla zâviyeye âit bahçe ve bostanların iskânı ile de mahalle teşekkül etmiştir.

PIR SULTAN ABDAL- ALİ BABA İLİŞKİSİ

Ali Baba'nın müsâhibi olarak rivâyet edilen Pir Sultan ile ilgili bilgiler de konumuzu alâkadar ediyor. Pir Sultan'a âit olduğu söylenen bir şiirde Ali Baba adının iki yerde geçmesine istinâden müsâhîlik mes'clesinin ortaya çıktığı anlaşılıyor. Bu rivâyetin gerçek olup olmadığı tesbiti için Pir Sultan'ın yaşadığı dönemin belirlenmesi gerekmektedir. Pir Sultan'ın yaşadığı zaman diliminin tesbitinde yazılı belgelerden çok onun şiirleri kaynak olarak kullanılmakta ve dolayısıyla kesin bir tarihe ulaşılamamaktadır. İ.Aslanoğlu, muhtelif kaynakları değerlendirerek Pir Sultan'ın 1547-1551 veya 1587-1590 yılları arasında idam edildiği neticesine varıyor²². Asım Bezirci, Pir Sultan'ın 1510-1514 yılları arasında doğduğu tahmininde bulunup, 1589 veya 1590 yılında i-

dam edildiğini kabul ediyor²³. Mehmet Bayrak ise, idam tarihini 1590 olarak kesinleştiriyor²⁴. Ahmet Köklügiller, Pir Sultan'ın XVI. asrın sonları ve XVII. asrın başında yaşamış olabileceğini belirtmiştir²⁵.

İ. Aslanoğlu, Ali Baba'nın ölüm tarihini 1546 olarak kabul ettiği için, 1979'da yayınlanan bir makalesinde müsâhîplik mes'clesini mümkün görmemiş, 1984'te basılan kitabında ise, rivâyet olarak yukarıdaki bilgiyi vermekle yetinmiştir²⁶. Cahit Öztelli ve Asım Bezirci de, İ. Aslanoğlu'nu kaynak göstererek Ali Baba'yı Pir Sultan'ın müsâhibi olarak kaydetmişlerdir²⁷. Ancak, A.Bezirci, Ali Baba'nın Pir Sultan'ın ölümüne tanık olmasının mümkün olmadığını ve bu yüzden ya Ali Baba'nın sonra öldüğünü veya müsâhibin bir başka Ali Baba olabileceğini belirtiyor²⁸.

Eğer Pir Sultan'ın idâmı XVI. asrın ortalarında gerçekleşti ise, Ali Baba-Pir Sultan münâsebeti zaman olarak mümkün olabilir. Ancak, idam tarihi aynı asrın sonları ise Pir Sultan'ın Ali Baba'ya müsâhip olması mümkün değildir. Çünkü, Ali Baba'nın 1574'ten önce vefat ettiği muhakkaktır. Hattâ 1569'dan önce vefat etmiş olması da kuvvetle muhtemeldir²⁹.

Bu bakımdan, Ali Baba-Pir Sultan münâsebeti çok zayıf bir ihtimal gibi gözüküyor. Bir kere sözkonusu şiirin Pir Sultan'ın kendisi ta-

21 Elimizde bulunan 59 Numaralı Hüccet.

22 İbrahim Aslanoğlu, "a.e", s.48.

23 Asım Bezirci, "Pir Sultan", İstanbul 1986, s.52, 67.

24 Mehmet Bayrak, "Pir Sultan Abdal", İstanbul 1986, s.133.

25 Ahmet Köklügiller, "Pir Sultan Abdal", İstanbul 1984, s.19.

26 İbrahim Aslanoğlu, "Pir Sultan Abdal'ın Zindandaki Yaşamı", "Türk Folkloru", Yılı,Sayı:4 (Kasım 1979), s.28-30; Yazar, bu makalesinde, Ali Baba'nın vakıf tesis ve ölüm tarihini 1546 olarak veriyor. Torunu Küçük Ali Baba'nın vakıf tesis ve ölüm tarihini ise, 1631 olduğunu kaydetmiştir. Yazarın sözünü ettiği Küçük Ali Baba vakfiyesi elimizdeki 1638 tarihli vakfiye olmalıdır. Ancak, Küçük Ali Baba hem 1631 ve hem de 1638 tarihinde vakıf tertip etmiş olabilir. Ayrıca, yazarın Büyük ve Küçük Ali Baba'nın vakıf tesis ve ölüm tarihlerini aynı olarak göstermesi bize pek mantıklı gelmedi.

27 Cahit Öztelli, "Pir Sultan Abdal", İstanbul 1985, 6. Baskı s.27; Asım Bezirci, "a.e" s.46.

28 Asım Bezirci, "a.e." s.46.

29 1574 tarihli Sivas Mufassal Defteri'nde Ali Baba'nın oğlu Ahi Mehmed Beğ zâviyeye mutasarrıftır. bkz. s.29-A; 1569 tarihli Defter-i cedid-i hâkânî sâretinde de Ali Baba'nın kendisi değil zâviyedârı faaliyettedir.

rafından söylendiği kesin değildir. Üstelik ne Ali Baba'nın ve ne de Pir Sultan'ın ölüm tarihleri henüz kesin olarak bilinmiyor. Bunun yanında, birden fazla Pir Sultan ve Ali Baba'nın olması da, bu konuda hüküm vermemizi zorlaştırıyor.

Eğer Ali Baba-Pir Sultan münâsebeti doğru ise, bu, konumuz açısından Ali Baba'nın mezhebi mevzuunda kıymet ifade eder. Bilindiği gibi, Pir Sultan, İran Safevî hânedânına bağlı isnâ-âşeriyeden Kızılbaş bir Türkmen zümresine mensuptur³⁰. İ. Aslanoğlu, adı geçen câmi imamından rivâyette, "Aslında Ali Baba'da da biraz Alevilik varmış. Torunları sonradan dönmüşler" diyor³¹. Her ne kadar bir insanın biraz alevî biraz sünni olması pek mantıklı olmasa da, verilen bu bilgi ilginçtir. Acaba gerçekten Ali Baba, gayr-i sünni fikirler taşıyan bir derviş mi idi?

Bilindiği üzere Yavuz Sultan Selim devrinde (1512-1520) Anadolu'da Kızılbaşlar'la yapılan mücadeleler sırasında çok sayıda zâviye tahrip olunmuş veya terk edilmişti. Kanunî döneminde (1520-1566) ise, bu tip zâviyeler ihyâ edildiği gibi yenilerinin yapılmasına da hız verilmişti³². Böyle bir ortamda kurulan gayr-i sünni bir zâviyeye devlet desteğinin olabileceği biraz şüphelidir. Aynı şekilde Safevîler'le mücadelenin yoğunlaştığı bir zamanda sadrazam olan Rüstem Paşa'ya Ali Baba'nın hocalık yapması, kendisinin gayr-i sünni bir derviş olması ihtimalini azaltıyor. Bununla beraber, Ali Baba, gayr-i sünni grupların tâkibâta uğradığı bir dönemde, bu tâkibâtdan kurtulabilmek için sünni bir kimlik edinmiş de olabilir. Bu-

nun yanında, Ali Baba'nın her iki kesimce de sevilen bir derviş olabileceği de düşünülmeli gereken bir ihtimaldir.

Bu konuda şimdilik kesin bir hüküm vermemle birlikte, yukarıda sıraladığımız mesnedlere ek olarak, Ali Baba'nın ve torununun "baba", oğlu ile oğlunun torunun ise "ahi" olarak anılmalarının ilginç olduğunu belirtelim³³.

Ali Baba'dan sonra 1574 tarihinde oğlu Ahi Mehmed Beğ zâviye şeyhidir. 1638 tarihinde Ahi Mehmed Beğ'in oğlu Ali Baba vakfiye tertiplemekte ve oğlu Ahi Mehmed Beğ'i mütevellî tayin etmektedir. Bu şekilde ailenin ilk dört temsilcisi ortaya çıkmış oluyor. Çalışmaların derinleşmesiyle birlikte şecerenin tamamının ortaya çıkacağı ümidindeyiz.

ZAVİYELERİN KURULUŞU BÜYÜK ALİ BABA ZAVİYESİ VE VAKFİYELERİ

İ. Aslanoğlu'nun verdiği bilgiye dayanarak şimdilik Büyük Ali Baba Zâviyesi'nin 1546 tarihinde kurulduğunu veya daha önceki bir tarihte kurulmakla beraber bu tarihte yapılan vakıfla desteklendiğini kabul etmek durumundayız.

25 Şaban 976/1569 tarihli dâstâr-ı cedîd-i hâkânî sûreti, Ali Baba Zâviyesi hakkında entresan bilgileri ihtivâ ediyor. İbtidâ-i fethten o tarihe kadar bir akçe geliri olmayan ve hâsılı harcını karşılamadığı için kimsenin talip olmadığı ve bu yüzden hattal kalan üç kıt'a tuzla ve bir kıt'a mezraa Ali Baba zâviyedârı tarafından kendi parasıyla ihyâ ve âbâdân edilmiş, bunun üzerine sözkonusu mezraa elli akçe maktû' ve

30 Köprülüzâde Mehmed Fuad. "Bir Kızılbaş Şairi Pir Sultan Abdal", "Hayat". Cild: 3 (1928), S.64, s.3-4; Sadettin Nüzhet. "XVII. Asır Şairlerinden Pir Sultan Abdal". İstanbul 1929, s.10-21.

31 İbrahim Aslanoğlu, "a.e.", s.42.

32 Ahmet Yaşar Ocak. "Zâviyeler". "V.D." XII (1978), s.258.

33 M. Fuad Köprülü. "baba" lakabının daha çok Bektâşi, Haydariye, Kalanderiye tarikatlarına mensup şeyh ve dervişler tarafından kullanıldığını belirtiyor. bkz. "Baba", "İ.A.", II, s.165-166; Ahilik ise, daha çok sosyal, ekonomik ve dini muhtevâlî bir kavram. Ahilik kavramının muhtelif yönleri ile tartışıldığı. "Türk Kültürü ve Ahilik XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri. 13-15 Eylül 1985 Kırşehir". İstanbul 1986. isimli eserde bu konuda kıymetli makâleler mevcuttur.

üç kıl'a tuzla, beşte birini mirî'ye vermek şartıyla zâviyedârın uhdesine kayd olunmuştur³⁴. Bu hadise, Ali Baba Zâviyesi'nin, Ö. Lütî Barkan'ın bahsettiği, istilâ devirlerindeki kolonizatör Türk dervişleri için yapılan zâviyelerin benzeri ve bir devamı niteliğini taşıdığı hissini veriyor³⁵.

1574 tarihli mufassal kaydına göre zâviye, Ahi Mehmed veled-i Ali Baba tasarrufundadır. Bu tarihte zâviyenin sekiz adet hizmetkârı mevcuttur ve bunlar yaptıkları hizmet karşılığında avâz-ı divaniye ve tekâlif-i örfiye'den muaftırlar. Hizmetkârlardan ikisi Ali Baba'nın birâderinin oğlu, üçü Ali Baba tarafından azad edilmiş köle (mu'tak) dir³⁶. Aynı defterde zâviyeye kayıtlı altı zemin ve bir bağçe bulunmaktadır. Deftere sonradan eklenmiş 17 Şevval 1136/1724 tarihli belgede, Ali Baba Zâviyesi'nin Defterhâne-i Âmire'de kaydının olduğu, ancak henüz vakfiyesinin kaydı olmadığı belirtilerek, vakıf mütevellileri Ahi Mehmed, İsmail ve diğer Mehmed tarafından, vakfiye-i ma'mülünbihâsının Defterhâne-i Âmire'ye kaydı hususunda fermân-ı âli ricâ edilmektedir. Belgenin devamında, Beğdağı yakınında batı tarafında bulunan Tuzlaovası, Çamözü ve Asurönü tuzlalarının, beşte birini mirî'ye vermek şartıyla Ali Baba ve Ebulkasım elinde bulunduğu belirtiliyor³⁷. Ancak, Ali Baba'nın iştirâki sadece Tuzlaovası'ndadır, diğerleri müstakillen Ebulkasım elindedir. Aynı belgede, "mukâtaa-i tamga ve ihtisab ve boyahânemsi mahsulât-ı sâire" kaydı geçiyor. Bu kayıttan tamga, ihtisab ve boyahâne mukâtaalarının zâviyeye tahsis edildiğini anlıyoruz. Ayrıca, Mihmad Beğ Karyesi'nde bulunan Gerdeklü, Berklü, Beğlik, Kızılcağışla ve Kuyucak tuzlasının ve Kışlak-ı Ağcaeniş Tuzlası'nın beşte biri mirî'ye olmak şartıyla zâviyeye kayd olunduğu

belirtiliyor. Zilkâde 980/1573 tarihli berât-ı hümâyûnla, hâsıl olan tuzun hâriçte satılmamak kaydıyla, mirî'ye âit olan kısmının da zâviyeye kaydedildiği görülüyor³⁸.

Bu tarihlerde henüz Büyük-Küçük Ali Baba ayrımı sözkonusu değildir. Küçük Ali Baba Zâviyesi'nin 1638'de Ali Baba ibn Ahi Mehmed Beğ tarafından tesis edilen vakfiyeden daha sonraki yıllarda ortaya çıktığı kanaatini taşıyoruz. Bu bakımdan, buraya kadar anlatılanlar, daha sonra Büyük Ali Baba Zâviyesi olarak anılan zâviyeyi ilgilendirmektedir.

1837 tarihinde düzenlenen Sivas Vakıf Muhasebe Defteri'ndeki Büyük Ali Baba Zâviyesi ile ilgili kayıtlar, daha birtakım gelir kaynaklarının olduğunu gösteriyor. Buna göre o tarihte zâviyeye âit gelir kaynakları aşağıdaki şekildedir:

-Niksar Kazası'na bağlı Başdemi Karyesi'nin tamam mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya bağlı Keyran Karyesi'nin nisf mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya bağlı Hisarcık Karyesi'nin tamam mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya bağlı Kızılkaya Karyesi'nin tamam mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya bağlı ve hâlen mezraa olan Kirele Karyesi'nin tamam mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya bağlı Kagüne'nin nisf mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya bağlı Karacagöl Mezraası'nın tamam mâlikâne-i öşrü.

-Zile Kazası'na bağlı, Kızılkünbed'e tâbi Ey-mir Karyesi'nin tamam mâlikâne-i öşrü.

-Sivaslı Kazası'na tâbi Kuşçu Karyesi'nin

34 Elimizde bulunan sûret.

35 Ö. Lütî Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", "V.D.", II (1942), s.281-304.

36 TKGM Arşivi, 14 Numaralı Defter, s.29-A.

37 TKGM Arşivi, 14 Numaralı Defter, s.29'a ekli belge.

38 TKGM Arşivi, 14 Numaralı Defter, s.29'a ekli belge.

tamam mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya bağlı Gemriz Karyesi'nin nisf mâlikâne-i öşrü.

-Aynı kazaya tâbi Ötük Karyesi'nin tamam mâlikâne-i öşrü (aynı karyeye tâbi Dere, Karataş, Korucuk ve Kehir mezraaları dâhil).

-Aynı kazaya bağlı Karkın Mezraası'nın nisf mâlikâne-i öşrü.

-Bayramlı Livası'na bağlı Karataş, Kovanı, Kürddiloz, Temürcilik ve Enderin karyelerinin on schimde bir schim öşrü.

-Tonus aklâmından berât ile zâviyeye, Harameyn cânibinden Atik Valde Sultan tarafından beher sene 35 kile hinta tahsis edilmiştir.

-Sivas civarında Çorak Mezraası'nın dörtte bir hissesi.

Bu tarihte vakfa âit bir câmi, câmi içinde çeşmeler ve türbe mevcut olup, zâviye mütevellinin hânesi durumundadır. Yine aynı tarihte evlâd-ı vâkıfın Es-Seyyid Eş-Şeyh Ebubekir, Şeyh Osman, Şeyh Ahmed ve Şeyh diğer Ebubekir altı mud hinta ile nezâret, kîtabet ve cibâyet cihetlerine mutasarrıflardır³⁹.

Büyük Ali Baba Zâviyesi hakkında şimdilik verebileceğimiz mâlumât bu kadardır. Şimdi, Büyük Ali Baba'nın torunu Küçük Ali Baba tarafından tesis edildiği anlaşılan ve belgelerde "Küçük Baba" "Veled-i Diğer Ali Baba" ve "Küçük Ali Baba" zâviyesi şekillerinde geçen zâviye tanıtılmaya çalışılacaktır.

KÜÇÜK ALİ BABA ZAVİYESİ

1638 tarihinde düzenlenen Ali Baba ibn Ahi Mehmed Beğ vakfiyesi ile yeni bir zâviye tesis edildiği anlaşılmıyor. Vakfiyede, "ceddim merhûm-ı mezbûrun medine-i merkûme dâhilinde binâ eylediği zâviyesi..." kaydı geçmekte ve bu zâviyede sâkin olanların, vâkıfın vefâtından sonra vakfedilen mallara mutasarrıf olma-

ları şart koşulmaktadır⁴⁰. Bu bakımdan vakfiyenin, Büyük Ali Baba tarafından tesis edilen zâviyeyi desteklemek amacıyla düzenlendiği neticesine varıyoruz. Bununla beraber Küçük Ali Baba'nın, "ta'lim-i sıbyan için müceddeden" bir muallimhâne binâ eylediği görülmüyor. Vakfiyede, muallimhâneye yevmi üç akçe vazife ile bir muallim ve yevmi bir akçe vazife ile bir halife tayin olunması şart koşulmuştur. Aynı şekilde, daha önce Büyük Ali Baba tarafından binâ edilen mescid-i şerif imamına yevmi üç akçe ve müzzinine yevmi bir akçe vazife verilmesi vakıf şartlarındandır. Ayrıca, "mübârek gecelerde mescid-i şerifde berât vaz' olunması" (berât mumları yakılıp mescidin aydınlatılması), helva ve yemek hazırlanarak zâviyede bulunan "mukim ve müsâfirine" ikrâm olunması da vakfiyede belirtilmiştir.

Küçük Ali Baba'nın vakfettiği mülkü:

-Büyük Ali Baba Zâviyesi yakınında bulunan Boyraz yerleri denilen mülk mezraalar.

-Hamzabostanı denilen mülk bir kıt'a bostan yeri.

-Sivas'a tâbi Tavra Karyesi nehri üzerinde bir çatı altında işleyen üç göz mülk değirmen.

-Bu değirmenlere bitişik mülk bir kıt'a çayır.

-Sivas'ta Soğuk Çermik yakınında bulunan beş kıt'a mülk çayır.

-Sivas'a tâbi Sırasöğüd Mevzii'nde bulunan Pirkinik Suyu üzerinde işleyen bir göz değirmen.

El-Hâc Zâhid mahallesi yakınında adı geçen Pirkinik Suyu üzerinde işleyen bir göz değirmen

-Yeniil Kazası'na tâbi Ulaş Karyesi sınırı dâhilinde Tecer Suyu denilen ~~nehir~~ üzerinde bir çatı altında işleyen üç göz mülk değirmen.

39 Sivas Müzesi'nde bulunan 1251-1252 Tarihli numarasız Vakıf Muhasebe Defteri. s.140-141.

40 Bkz. Dipnot 6.

-Sivasili Kazası'na tâbi Ötük Karyesi'nde Kösedâğı Nehri üzerinde işleyen bir göz değirmen.

-Aynı kazaya tâbi Kemriz Karyesi sınırı dâhilinde yine Kösedâğı Nehri üzerinde işleyen bir göz değirmen.

-Aynı kazaya bağlı, mülk-i mahzû olan Uzun Karyesi'nin tamam mâlikâne-i muayyenesi.

-Tozanlı Kazası'na tâbi Divriğin Karyesi'nin, mülkü olan nsf mâlikâne-i muayyenesi.

-Divriğin Karyesi'nde Tozanlı Nehri üzerinde işleyen bir göz mülk değirmen.

-Tozanlı Kazası'na tâbi Tağnis Karyesi'nde Tozanlı Nehri üzerinde ve Tozanlı Suyu üzerinde bir çatı altında işleyen iki değirmen ocağı.

-Budaközü Kazası'nda bulunan Emrullah Tuzlası denilen çalışır durumdaki mülk tuzla.

-Bu tuzlaya bağlı Dikilitaş, Koyunağlı ve Elekçi tuzlaları olarak bilinen mülk tuzlalar.

-Hargün Nahiyesi'nde bulunan Sertan Tuzlası.

-Sivasili Kazası'nda Beğli Tuzlası'na bağlı Gerdekli, Celalli ve Pur adındaki tuzlalar.

-Çamözü ve Acıboğrum'da bulunan küçük tuzla.

-Cirhin Karyesi'nde bulunan küçük tuzla.

-Tokat Kazası'na tâbi Tozanlı Nahiyesi'nde Gibis, İrmenis ve Değeryer adındaki karyelerin dörtte bir (rub') mâlikâne hisseleri⁴¹.

Elimizde bulunan tarihsiz bir belgede, Küçük Ali Baba Zâviyesi'nin gelir kaynaklarının dökümü verilmiştir. Yukarıda adı geçen değirmen, tuzla ve köylerin tamamı bu listede yer alıyor. Bu bakımdan, Ali Baba ibn Ahi Mehmed Beğ'in Küçük Ali Baba ve tesis ettiği vakfiyenin de o tarihte veya daha sonra teşekkül eden Küçük Ali Baba Zâviyesi'nin gelir kaynakları olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bahsi geçen

belgede, yukarıda adı geçen çayır ve değirmenlerin tamamının kullanılmaz (muattal) halde ve Elekçi, Cirhin ve Acıpınar tuzlalarının harap oldukları kaydedilmiştir.

Aynı âfeye âit iki zâviyenin teşekkül etmesiyle birlikte vakıfların evlatları arasında uzun yıllar devam eden bir mütevellilik ve zâviyedarlık mücadelesinin başladığına şahit oluyoruz. Elimizde bulunan 1142/1730 ve 1156/1743 tarihli iki belge bu hususa açıklık getirmektedir. Bu belgelerde geçen "medine-i Sivas'da vâki Rüstem Paşa hocası Büyük Ali Baba Zâviyesi vakfının zâviyedarlık ve tevliyeti vazife-i muayyene ile batnen bâ'de batn evlâda meşrû olup ve yine Veled-i Diger Ali Baba Zâviyesi vakfının zâviyedârlık ve tevliyeti batnen bâ'de batn meşrû olduğu vakfiyelerinde mestûr ve mukayyed olub..." şeklindeki kayıtlar, bizim henüz görmediğimiz Büyük Ali Baba vakfının bütün evlâda, Küçük Ali Baba vakfının ise sâdece erkek evlâda meşrû olduğunu göstermektedir. Aynı belgelerden, karışıklığın bu yüzden ve 1097/1685-86 yılından itibaren iki sene zâviyeye mutasarrıf olan Fatma Hatun'un (Küçük Ali Baba'nın kızıdır) ölümünden sonra başladığını anlıyoruz. Fatma Hatun'un vefâtından sonra evlâd-ı kebirleri Ahi Mehmed ve İsmail müştereken mutasarrıf oluyorlar. Bu ikisinin ölümlerinden sonra İsmail'in oğlu Seyyid Ali, zâviyedar ve müteveli oluyor. Ancak, halaları Emine ve Ayşe hatunlar (Fatma Hatun'un kızları) evlâdiyet dâvâsı açarak mütevellilik ve zâviyedarlıkta pay istiyorlar. Uzun süren yazışmalardan sonra 1142/1730 yılında ayrı ayrı verilen berâtlarla Büyük Ali Baba Zâviyesi Emine ve Ayşe hatunlara, Küçük Ali Baba Zâviyesi ise Seyyid Ali'ye tevcih olunmuştur⁴².

1156/1743 tarihli vakfın borcu ile alâkalı olarak gönderilen ferman, mes'elenin bu tarihe kadar çözüme kavuşturulmadığını gösteriyor. Buna göre, Seyyid Ali her iki zâviyeye de mu-

41 1251-1252 Tarihli numarasız Vakıf Muhasebe Defteri, s.4.

42 Elimizde bulunan 3 ve 4 Numaralı İ'lâmlar.

tasarrif iken, Emine ve Ayşe hatunların evlâdiyet dâvâsı açmaları üzerine, Seyyid Ali, vakfın borcu olan 14,5 kise akçenin yarısını ödemeleri şartıyla tevliyyetin yarısını Emine ve Ayşe hatunlara devrediyor. Sonradan Emine ve Ayşe hatunlar bu parayı ödemeyi reddettikleri için mes'ele devam edip gidiyor⁴³. Elimizdeki vesikalardan çoğu bu tip problemlerle ilgilidir. Acaba bu yüzden mi yukarıda adı geçen değirmen, çayır ve tuzlalar kullanılamaz hâle geldi? Gerekli bakımları yapılmayan gelir kaynaklarının zamanla harap olmaları açıktır. Bununla beraber, meselâ eşkiyalık hâdiseleri de harâbiyyetin sebchini teşkil etmiş olabilir.

1837'de düzenlenen Sivas Vakıf Muhasebe Defteri'ndeki kayıtlar, o tarihteki Küçük Ali Baba Zâviyesi'nin gelir kaynaklarının dökümünü veriyor. Bunlar: senevi öşrü 500 kuruş olan 7 tarla, Uzun Karyesi'nin tamam mâlikâne-i öşrû olan 405 kuruş, Divriğin Karyesi'nin 400 kuruşluk nisf bedel-i iltizâmı, Dikilitaş, Koyunağlı ve Elekçi tuzlalarının iltizam bedeli olan 6000 kuruş, Sertan Tuzlası, senevi icâresi 24 kuruş olan Beğli Tuzlası, bedel-i iltizâmı 1000 kuruş olan Celallipur⁴⁴ Tuzlası, senevi icâresi 12 kuruş olan Küçük Memleha, rub' mâlikânesi 610 kuruş olan İrmenis, Değeryeri ve Gibis karyeleridir.

1638 tarihli vakfiyede kaydedilen muallim, imam ve müezzinin günlük ücretleri 1837'de de değişmeden devam etmiştir. Fakat, vakfiyede bahsi geçen "halife" bu tarihte mevcut görünmüyor. Bu tarihte muallimlik, imâmet ve müezzinlik görevi aynı şahıs tarafından ifâ edilmektedir. Bu şekilde yıllık toplam 63 kuruş olan ücrete, mütevellî tarafından verilen 200 kuruş eklenerek, bu üç vazifeyi yürüten kişiye bir yılda 263 kuruş ödenmektedir. Görüldüğü gibi, vakfiyede şart koşulmamasına rağmen mütevellî, yetkisini kullanarak, akçenin değer kaybı sebebiyle yetersiz kalan söz konusu ücrete takviyede bulunmuştur.

NETİCE

Ali Baba'nın yaşadığı dönemi, yaklaşık XV. asrın sonları ile XVI. asrın ortaları olarak belirlemek mümkündür. Yine aynı dönemde, büyük bir ihtimalle Kanuni'nin damadı ve sadrazamlarından Rüstem Paşa'nın sağladığı mâlî destekle zâviyesini kurduğunu söyleyebiliriz.

Ancak, Ali Baba'yı dinî-tasavvufî ve diğer yönleriyle tanıyabilmemiz için, yaşadığı dönemde bilhassa Sivas ve çevresinin ve daha genel olarak Osmanlı Anadolu'sunun dinî-tasavvufî hayatını, toplumu etkileyen mezhep, tarikat ve diğer akımları tanımamız icap ediyor. Ayrıca, bu tip hadiselerin oluşumunda tesiri azımsanmayacak siyasî gelişmelerin de bilinmesi faydalı olacaktır. İşte o zaman, Ali Baba'nın gerçek şahsiyetini, zâviyesinin icrâ ettiği fonksiyonu, kuruluş gayesini ve tesirlerini anlayabiliriz.

Ahmet Yaşar Ocak tarafından yapılmış olan "Emirci Sultan ve Zâviyesi", (İ.Ü.E.F. Tarih Enstitüsü Dergisi, IX (1978), s.129-208) isimli çalışmanın bir benzerini yapmayı düşündüğümüz daha şümulü bir çalışmada, konu içinde belirlenen ve yukarıda ifâde edilen problemlerin çözümü için gayret sarfedilecektir. Bu şekilde, Anadolu dinî-tasavvufî tarihinin bir sayfasının daha aydınlanacağı ümidindeyiz. Bu çalışmada, genel olarak zâviyenin tanıtımı ile yetinilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Arşiv Kaynakları:

-Sivas Müzesi'nde bulunan,

3 Numaralı Sivas Şer'iyeh Sicili

16 Numaralı Sivas Şer'iyeh Sicili

1251-1252 Tarihli Numarasız Vakıf Muhasebe Defteri

-TKGM Arşivi'nde bulunan 14 Numaralı Sivas Mufassal Defteri

43 Elimizde bulunan 39 Numaralı Ferman.

44 Daha önceki belgelerde Celalli ve Pur adıyla aynı aynı kaydedilmiştir.

-VGM Arşivi'nde bulunan 2141 Numaralı Defter

-Elimizde bulunan belgeler: Ali Baba Zâviyesi Arşivi'ne âit belgeler emânceten nezdimizde bulunmakta ve tasnifi hâlen devam etmektedir. Bu çalışmada aşağıdaki belgeler kullanılmıştır:

25 Şaban 976/1569 Tarihli Defter-i Cedîd-i Hâkânî Süreti

1048/1638 Tarihli Ali Baba ibn Ahi Mehmed Beğ Vakfiyesi

25 Rebiülâhîr 1092/1681 Tarihli 20 Numaralı Hücet

Evâhîr-i Şevval 1113/1702 Tarihli 5 Numaralı Ferman

1142/1730 Tarihli 3 Numaralı İ'lâm

1156/1743 Tarihli 4 Numaralı İ'lâm

1156/1743 Tarihli 39 Numaralı Ferman

5 Rebiülevvel 1195/1781 Tarihli 59 Numaralı Hücet

20 Şaban 1232/1817 Tarihli 24 Numaralı Berât

Kitaplar:

-Aslanoğlu, İbrahim, Pir Sultan Abdallar İstanbul 1984

-Bayrak, Mehmet, Pir Sultan Abdal, İstanbul 1986

-Bezirci, Asım, Pir Sultan, İstanbul 1986

-Danışmend, İsmail Hamî, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, V. İstanbul 1971.

-Evliya Çelebi, Seyahatnâme, III, Dersaadet 1314

-Hafız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Selâtin

ve Meşâhîr-i Ricâl, Haz. Fahri Ç. Derin, Ankara 1978

-Köklügiller, Ahmet, Pir Sultan Abdal, İstanbul 1984

-Öztelli, Cahit, Pir Sultan Abdal, İstanbul 1985, 6. Baskı

-Pakalın, M.Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, III, İstanbul 1983

-Sadettin Nüzhet, XVII. Asır Şairlerinden Pir Sultan Abdal, İstanbul 1929

-Türk Kültürü ve Ahilik XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri 13-15 Eylül 1985 Kırşehir, İstanbul 1986

Makâleler:

-Aslanoğlu, İbrahim, "Pir Sultan Abdal'ın Zindandaki Yaşamı", Türk Folkloru, Yıl:1, Sayı: 4 (1979), s.28-30

-Barkan, Ö.Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstilâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", V.D., II (1942), s.281-304

-Eyice, Semavi, "İlk Osmanlı Devrinin Dini-İçtimai Bir Müessesesi Zâviyeler ve Zâviyeli Câmiler", İ.Ü.İ.F.M., 23 (1962-1963), Nu:1-2, s.3-80

-Köprülü, M.Fuad. "Baba", İ.A., s.165-166

-Köprüzâde Mehmed Fuad, "Bir Kızılbaş Şairi Pir Sultan Abdal", Hayat, Cild: 3(1928), S.64, s.3-4

-Ocak, A.Yaşar, "Zâviyeler" V.D., XII (1978), s.247-269

-Ocak, A. Yaşar, "Emirci Sultan ve Zâviyesi", İ.Ü.E.F. Tarih Enstitüsü Dergisi, IX (1978), s.129-208.

I-1114/1703 Tarihli Ferman

Fermân-ı Gibis ve Değeryer

Emirü'l-ümerâi'l-kirâm kebirü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadri ve'l-ihirâm sâhibü'l-izz ve'l-ihitşâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyetü'l-meliki'l-a'lâ Sivas Beğlerbeğisi olan -dâme ikbâluhû ve kâvetü'l-kuzât ve'l-hükâm ma'denü'l-fazl ve'l-keâm mevlânâ Sivas kadısı zîde fazluhû tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olucak ma'lûm ola ki, Fatma Hatun südde-i saâdetime arz-ı hal idüb berât-ı âli-şân ile mütevelliyesi olduğu Tokad Kazası muzâfâtından Tozanlı Nahiyesi'nde Gibis ve Değeryer nam karyelerin rub'-ı mâlikânesi ecdâdım Ali Baba Zaviyesi'ne râfî' olan misâfirler için it'âm-ı ta'âm eylemek üzere şart ve tayin olunduğu defter-i cedîd-i hâkânî'de mukayyed ve vakfiye-i ma'mûlünbihâsında tasrih olunmuş iken Bekir nam kimesne ana mülkü deyu hilâf-ı şart-ı vâkıf zabt ve gâllesin ahz u kabz idüb galle-i vakfî edâ eylemeden fevt olub mal-ı vakf zimmetinde kaldığın bildirüb yedinde olan sûret-i cedîd-i hâkânî ve vakfiye-i ma'mûlünbihâ ve fetvâ-yı şerifeye muhâlif fuzûli zabt ve ahz u kabz idüb zimmetinde kalan galle-i vakfî ba'de's-sübût muhalledâtın kabz iden vârislerinden ma'rifet-i

şer'ile alvirilmek bâbında emr-i şerifim recâ eylediği imdi şer'ile amel olunmak fermânım olmuştur buyurdum ki, hükm-i şerifim vardıkda bu hâbda sâdır olan emrim üzere amel idüb dahî bir def'a şer'ile görölüb fasl olunmayan dâvâların tamam hak ve adl üzere gereği gibi şer'ile mukayyed olub göresin i'lâm olunduğu üzere zikr olunan karyelerin rub'-ı mâlikânesi zâviye-i mezbureye şart ve ta'yin olunduğu defter-i cedîd-i hâkânî'de ve vakfiye-i ma'mûlünbihâda tasrih olunmuş olub ve mezbûrun fuzûli zabt idüb kabz eylediği galle-i vakf müteveffâ-yı mezbur Bekir'in zimmetinde kalmış ise ol takdirce ba'de's-sübût zimmetinde kalan galle-i vakfî muhalledâtın ahz u kabz iden vârislerinden ma'rifet-i şer'ile girü vakf için alvirüb ihkâk-ı hak eylesin min ba'd kanun ve defter ve vakfiye-i ma'mûlünbihâya ve fetvâ-yı şerife ve emr-i hümayûnuma muhâlif kimesne(ye) iş itdirmeyesin şöyle hilesin âlâmet-i şerife ittimad kılasın.

Tahrîren fi'l-yevmi'l-hâmis ve işrin min şehr-i Ramazani'l-mübârck sene erbea aşer mie ve elf: 1114/1703

Be makâm-ı Edirne el-mahrûse

ماوراء النهر والقبول والاعتماد

والصحة والبرهان والبرهان
على عهد

II-1122/1710 Tarihli Hüccet

Hüccet-i nâzir

Hurrire el-fakir Abdullah el-kadı bi-medicine-i Sivas

An-asl Karayaka Kazası'nda Ayan nam kar-yeden olub medine-i Sivas'da vâki Ali Baba zâviyesi'nde sâkin ve mütemekkin iken bundan akdem ğaybiyet-i münkattâ ile ğâib ve mefkûd olan Veli Beğ bin Tatar Muslu nam kimesnenin onbeş seneden mütecâviz hayat ve memâtı ma'lûm olmamağla medine-i mezbûrede ve sâir yerlerde olan emvâli ve erzâkını zabt ve tesviye emrine bir kayyum nasb olunmak lâzım ve mühim olmağın ğâib-i mezbûrun sulbioğlu işbu sâhibü'l-vesika İsmail Beğ nam kimesne müstakim ve dindâr ve kayyumluğa lâyıq ve uhdesinden gelmeğe kâdir kimesne olduğunu zeyl-i vesikada muharrerü'l-esâmî bî-ğaraz müslimin ihbâr itmeleriyle hâkim-i muvakkî-i' sadr-ı kitâb tûbilehû ve hüsnümeâb hazretleri dahî ğâib-i merkûm Veli Beğ'in hayat ve memâtı ma'lûm oluncaya değın emlâk ve arâzisini zabt ve hıfza ve sâir tesviye emrine merkum İsmail Beğ'i kayyum nasb ve tayin eyledikte ol dahî vech-i muharrer üzere kayyumluk-ı mezbûru kabul ve hizmet-i lâzimesini kemâyenbeğî edâya taahhüd ve iltizâm itmeğın hâze'l-vesika ğıbbe't-taleb ketb olundu. Fî evâil-i Cemâziyelülâ li-sene isneyn ve işrin ve mie ve elf: 1122/1710

Şühüdü'l-hal: Muhtabzâde Es-Seyyid Ömer Ağa, Pazarbaşı Seyyid Mehmed Çelebi, Seyyid Halil bin Ebubekir, Hüseyin bin Murad, Molla Ömer bin Himmet ve ğayrihüm mine'l-huzzâr.

عاشق فرقه بقدره صاحبها نام و بره او کورت زیجیو اسو واقع علی یاری او به کشته کی چون
ایکن بره نوز اتم غیبت منقطه ای غایب و معفو و اولاده وی بکن سنا و صلی
او به بشی سنا و معنای و جاده وی به معلوم اولی غمده مدینه برنونه و وس بر لر
اولاده اموال و ارزاقه صلی و تسویه ابریز برقم غضب اولمق لازم و مهم
غایب برنورک صلی و غنی اسبو صاحب الویته اسمی بکن نام کشته برستفوم
وقتی که لایق و عهد سنا و کتله عاقر کسه اوله شیخه و شیخه عاقر کسه لایق
مسلمین اجبارا قیلم بر حکم موقع صد رکب طوبی که حسن عاب صبر
غایب مرقوم و یای بخت جبهه وی به معلوم اولی بر کین اسکن بر شیخه
وس بر تسویه ابریز مرقوم اسمی بکن برقم غضب و تسویه ابریز مرقوم
مرنوروی قیوم و خدمت لایق کسه لایق ابریز مرقوم و اسکن بره اولاده
کسب اوله بی بی او انبی مجاوز اولاده اسکنین و غیرین و بی

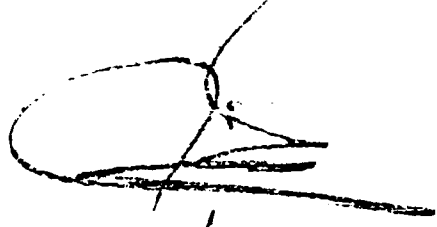
محمد بن حسنین

سید محمد

سید محمد

سید محمد

محمد بن حسنین

Nişân-ı hümayûn yazıla ki,
 İftihârü'l-havâs ve'l-mukarrabîn mümehti-
 di'l-mülûk ve's-selâtîn muhtârü'l-izz ve't-tem-
 kin bi'l-fiil dârü's-saâdet-i şerife ağası olub
 harameyn-i şerifeyn evkâfı nâzırı olan El-Hac
 Beşir Ağa dâme ulûvvuhû divân-ı hümayûn'a
 arz gönderüb taht-ı nezâretlerinde olmağla Üs-
 küdar'da vâki merhume Atik Valde Sultan ev-
 kâfından Yeniil hassı mahsûlünden almak
 üzere dokuz akçe vazife ve senede yedi mud
 hinta cire ile Ali Baba Zâviyesi'nde zâviyedar
 olanlar vazife ve cire-i mezkûreye fukarâya
 1152
 1572

III-1152/1740 Tarihli Berât Tezkeresi

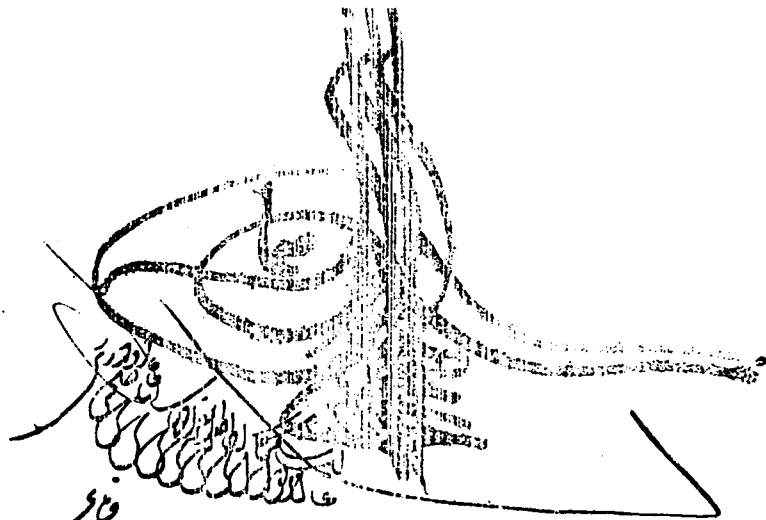
Nişân-ı hümayûn yazıla ki,

İftihârü'l-havâs ve'l-mukarrabîn mümehti-
 di'l-mülûk ve's-selâtîn muhtârü'l-izz ve't-tem-
 kin bi'l-fiil dârü's-saâdet-i şerife ağası olub
 harameyn-i şerifeyn evkâfı nâzırı olan El-Hac
 Beşir Ağa dâme ulûvvuhû divân-ı hümayûn'a
 arz gönderüb taht-ı nezâretlerinde olmağla Üs-
 küdar'da vâki merhume Atik Valde Sultan ev-
 kâfından Yeniil hassı mahsûlünden almak
 üzere dokuz akçe vazife ve senede yedi mud
 hinta cire ile Ali Baba Zâviyesi'nde zâviyedar
 olanlar vazife ve cire-i mezkûreye fukarâya

it'âm-ı taâm eylemek şartıyla mutasarrıf olage-
 dikleri harameyn-i şerifeyn muhâsebesinde
 mestûr ve mukayyed olub der kenar olunmağla
 vech-i meşrûh üzere zâviye-i merkûmede her
 kim zâviyedar olur ise zikr olunan vazife ve cire
 ile âyende ve revendeye itam-ı taâm idüb ma-
 halline kayd ve şurût-ı mezkur üzere berât-ı
 âlişân virilmek recâsına il'âm eylemeğin müce-
 bince tevcih ve mahalline kayd ve berât olun-
 mak bâbında fermân-ı âli sâdir olmağın vech-i
 meşrûh üzere berât-i şerif-i âli-şân yazılmak i-
 çün işbu tezkere verildi.

Fi 27 Şevval sene 1152/1740

Mühür

حوض بختی که نمیدانم روزی که از دستم برود و این که در این بختی که نمیدانم
 از وقتیکه بولین و این که کوهها را با یکدیگر میزنند و این که با یکدیگر میزنند
 من که از رویه ای که بودم به این که در این بختی که نمیدانم
 و این که در این بختی که نمیدانم و این که در این بختی که نمیدانم
 ربه در دستم که از این که در این بختی که نمیدانم
 زاوه و موزون که از این که در این بختی که نمیدانم
 زاوه و موزون که از این که در این بختی که نمیدانم
 موزون که از این که در این بختی که نمیدانم
 زاوه و موزون که از این که در این بختی که نمیدانم

V-1115/1703 Tarihli Berat

Berât-ı Tecdid

Hâliyen taht-ı âli-i baht-ı Osmâni üzere cülûs-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum vâki olub umûmen tecdid-i berevât fermânım olmağın Sivas'da vâki Küçük Ali Baba ve Büyük Ali Baba Zâviyesi'nin vazife-i muayyene ile ber vech-i meşrûta mütevelliyesi olan işbu râfia-i tevki'-i refi'i's-şân-ı hâkânî Fatma Hatun yedinde olan berâtın getürüb der-sa'âdetimden tecdidin recâ itmeğın hakkında mezid-i inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüb atik berât mücebince binyüzon-beş Rebiyyülâhiri'nin onuncu gününden müceddeden bu berât-ı hümâyûn-ı izzet-makrûnu

viridim ve buyurdum ki mezbûre varub zâviye-i mezbûrelere meşrûtiyet üzere mütevellisi olub edâ-yı hizmet eyledikten sonra bundan evvel zâviye-i mezbûrelere vazife-i muayyenesiyle ne minvâl üzere mutasarrıfa olagelmiş ise mezbûre dahî vazife-i muayyenesin evkâf-ı mezbûre mahsûlünden ol minvâl üzere alub mutasarrıfa ola ve resm-i berât kendü yedlerinden teslim-i hazine ola şöyle bileler alâmet-i şerife i'timad kılalar.

Tahrîren fi'l-yevmi's-sâni ve'l-aşer min Şabanü'l-muazzam sene hamse ve aşer ve mic ve elf: 1115/1703

Be makam-ı Kostantıniyye el-mahrûse

Bu müddet içinde vâkıfın emrullah baba memlehasını ikiyüz seneden mütecadiz yedinde olan vakfiye-i ma'mûlün-
 bihâsı ve berâtı ve müceb-i hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ve sûret-i defter mücebince vakf-ı mezbûra şart-ı vâkıf bir tarik ile ber
 vech-i te'bîd ve mâlikâne berât itdirüb zabt idüb ğadr itmekle tarafımızdan ve mütesellimi-
 z tarafımızdan murâfaa olmadıkca tarafeynden bir kimesneye zabt itdirilmeyüb müdâhale ol-
 maması bâbında buyruldu iltimas itmekle mücebince buyruldu tahrir ve isdar olunmuştur
 vüsülünde gerekdir ki, tarafımızdan veyahud mütesellimimiz tarafından murâfaa olmadıkca
 tarafeynden bir kimesneye zabt itdirilmeyüb bir ferdi dahl u taarruz itdirmeyesin bu benim
 mâlikânemdir deyu vaz'-ı yed iderim dir ise hasmıyla divan-ı Rum'da murâfaa olmadıkca
 kendüye zabt u rabt itdirmeyüb hilâfından ihtiraz müceb-i buyrulduyla âmil olasin deyu.

İmza
 Fi 4 Cemâziye'l-evvel sene 1114/1702

VI-1114/1702 Tarihli Buyruldu

İsmail Süleyman (mühür)

Şeriat-şîâr Budaközü kadısı efendi zide faz-
 luhû inhâ olunur ki, Sivas'da vâkı Ali Baba zâvi-
 yedarı olan fahru'l-muhadderât Fatma Hatun
 divan-ı Rum'a arz-ı hal idüb Budaközü Nahi-
 yesi'nde vâkı ecdâdı Ali Baba evkâfından olan
 Emrullah Baba Memlehasını ikiyüz seneden
 mütecadiz yedinde olan vakfiye-i ma'mûlün-
 bihâsı ve berâtı ve müceb-i hatt-ı hümâyûn-ı
 şevket-makrûn ve sûret-i defter mücebince
 vakf-ı mezbûra şart-ı vâkıf bir tarik ile ber
 vech-i te'bîd ve mâlikâne berât itdirüb zabt idüb
 ğadr itmekle tarafımızdan ve mütesellimi-

z tarafımızdan murâfaa olmadıkca tarafeynden
 bir kimesneye zabt itdirilmeyüb müdâhale ol-
 maması bâbında buyruldu iltimas itmekle
 mücebince buyruldu tahrir ve isdar olunmuştur
 vüsülünde gerekdir ki, tarafımızdan veyahud
 mütesellimimiz tarafından murâfaa olmadıkca
 tarafeynden bir kimesneye zabt itdirilmeyüb bir
 ferdi dahl u taarruz itdirmeyesin bu benim
 mâlikânemdir deyu vaz'-ı yed iderim dir ise
 hasmıyla divan-ı Rum'da murâfaa olmadıkca
 kendüye zabt u rabt itdirmeyüb hilâfından ih-
 tiraz müceb-i buyrulduyla âmil olasin deyu.

İmza

Fi 4 Cemâziye'l-evvel sene 1114/1702